

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.6>

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Павлюк Н.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: 0000-0001-6108-9713
e-mail: nata_roman@ukr.net*

Павлюк Н.М. Діджиталізація діяльності адвоката.

У статті досліджуються окремі питання використання адвокатом сучасних автоматизованих систем, цифрових та інформаційних технологій. Підкреслено, що професійна діяльність адвоката пов'язана з отриманням, обробкою, зберіганням та передачею великої кількості інформації різного роду. Тому без знання та використання комп'ютерних технологій загалом, тенденцій комп'ютеризації й інформатизації, інформаційних систем тощо адвокат не може ефективно виконувати свої функції. Вплив інформаційних технологій на діяльність адвокатів, зокрема, багато в чому обумовлений спрямованістю державного управління та сучасної політики більшості країн, в тому числі і України, на діджиталізацію різних сфер життєдіяльності суспільства. Діджиталізація визначається як процес, що включає в себе цифрову трансформацію, автоматизацію та проявляється у вигляді зміни в процедурах, врегульованих законодавством та пов'язаних з переходом від процесів у паперовій формі до прямих он-лайн процедур, які потребують безпосередньої участі посередника чи компетентного органу, використовуючи мережу Інтернет. Автоматизовані інформаційні системи та робочі місця, комп'ютерні бази та банки даних забезпечують не лише ефективну обробку та зберігання отриманої адвокатом інформації, а й можливість швидкого пошуку необхідних фактів. Поряд із поняттям діджиталізації у юридичну практику все активніше входить і поняття Legal Tech (від англ. Legal Technology – інформаційні технології в юридичній діяльності) – галузь поєднання юридичної практики та цифрових технологій, головним чином шляхом створення і розвитку комп'ютерних програм у широкому сенсі (офлайнові та онлайнові застосунки, чатботи, скрипти, пошукові системи і багато чого іншого) з метою підвищення ефективності, швидкості, якості, зручності та економності вирішення тих чи інших юридичних завдань. Діджиталізація адвокатури як важливий стандарт функціонування цього інституту передбачає насамперед застосування сучасних електронних технологій у роботі адвоката й органів адвокатського самоврядування. Отже, ефективність професійної діяльності адвоката багато в чому залежить від рівня його інформаційного забезпечення та вміння його застосування.

Ключові слова: адвокат, професійна правнича допомога, юридина діяльність, інформаційні технології, інформаційні (автоматизовані) системи, цифровізація, діджиталізація, Legal Tech.

Pavliuk N.M. Digitization of lawyer's activities.

The article examines certain issues of the lawyer's use of modern automated systems, digital and information technologies. It is emphasized that the professional activity of a lawyer is related to receiving, processing, storing and transmitting a large amount of information of various kinds. Therefore, without knowledge and use of computer technologies in general, trends in computerization and informatization, information systems, etc., a lawyer cannot effectively perform his functions. The influence of information technologies on the activities of lawyers, in particular, is largely determined by the direction of state administration and modern policy of most countries, including Ukraine, on the digitization of various spheres of society's life. Digitization is defined as a process that includes digital transformation, automation and manifests itself in the form of a change in procedures regulated by legislation and associated with the transition from paper-based processes to direct online procedures

that require the direct participation of an intermediary or a competent authority, using the Internet. Automated information systems and workplaces, computer databases and data banks provide not only efficient processing and storage of information received by a lawyer, but also the ability to quickly search for the necessary facts. Along with the concept of digitization, the concept of Legal Tech (from the English Legal Technology – information technology in legal activity) is increasingly entering legal practice - the field of combining legal practice and digital technologies, mainly through the creation and development of computer programs in the broadest sense (offline and online applications, chatbots, scripts, search engines and much more) in order to increase the efficiency, speed, quality, convenience and economy of solving certain legal tasks. Digitalization of the bar as an important standard for the functioning of this institution involves, first of all, the use of modern electronic technologies in the work of a lawyer and bar self-government bodies. Therefore, the effectiveness of a lawyer's professional activities largely depends on the level of his information provision and the ability to apply it.

Key words: lawyer, professional legal assistance, legal activity, information technologies, information (automated) systems, digitalization, digitalization, Legal Tech.

Актуальність теми. Адвокатура є найважливішою ланкою у механізмі регулювання суспільних відносин з метою захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Розвиток інституту адвокатури вкрай важливий, адже він виступає представником державних чи недержавних організацій, фізичних осіб на всіх етапах захисту гарантованих Конституцією України прав, свобод і законних інтересів [11, с. 1].

Гіперактивний розвиток інформаційних технологій протягом останнього десятиліття, спричинив впровадження телекомунікаційних засобів зв'язку, інформаційних ресурсів та сервісів Інтернету в усі сфери життєдіяльності людства. Адвокатська діяльність в даному випадку не стала винятком, оскільки будь-яка зміна природи і характеру людських взаємин вимагає негайної реакції професіоналів в області права, які забезпечують правове регулювання новітніх змін та інновацій [10, с. 111].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що, як зазначає В. Заборовський, можливість здійснення адвокатської діяльності на професійній основі, насамперед, залежить від комплексу як структурних елементів категорії «правовий статус адвоката» (прав, обов'язків, гарантій та відповідальності), так і інформації, якою він оперує для формування належної та допустимої доказової бази. Взаємодія з такою інформацією, тобто її зберігання, обробка, отримання та передача є невід'ємною частиною професійної діяльності адвоката та займає значну частку його робочого часу [4, с. 132].

Постановка проблеми. Без знання та використання комп'ютерних технологій загалом, тенденцій комп'ютеризації й інформатизації, інформаційних систем тощо адвокат не може ефективно виконувати свої функції. Діджиталізація під час провадження професійної діяльності адвоката щодо надання правової допомоги клієнту спрямована на автоматизацію роботи із застосуванням різних правових і технічних засобів, включаючи використання сучасних технологій та систем комунікації, спрощення доступу адвокатів до реєстрів, державних баз даних, які реалізуються адвокатом в процесі його роботи

Аналіз окремих досліджень і публікацій. Окремі аспекти використання інформаційних та цифрових технологій у юридичній діяльності, в тому числі у практиці адвокатів, висвітлювалися у працях таких вчених, як: Ю.М. Бисага, С. Демченко, В.В. Заборовський, В.В. Манзюк, Д.Г. Манько, В.В. Очеретяний, В.О. Святоцька та інші науковці. Але, питання, пов'язані з процесами діджиталізації права, зокрема, адвокатської діяльності, є новими для вітчизняного правознавства і недостатньо опрацьованими.

Метою статті є вивчення впливу інформаційних технологій на діяльність адвокатів, поняття та сучасних тенденцій діджиталізації адвокатської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна цифрова реальність зумовлює необхідність суттєвої модернізації різних сфер соціального життя суспільства та держави, включаючи адвокатську діяльність. Вплив інформаційних технологій на діяльність адвокатів, зокрема, багато в чому обумовлений спрямованістю державного управління та сучасної політики більшості країн, в тому числі і України, на діджиталізацію різних сфер життєдіяльності суспільства [10, с. 111–115].

На думку Д.Г. Манько, діджиталізацію розуміють як неологізм, який увійшов в українську мову лише кілька років тому, є транслітерацією англійського «digitalization» і згідно з визначен-

ням словника означає зміни в усіх сферах суспільного життя, пов'язані з використанням цифрових технологій. Зазначене слово є спрощеною формою точнішого терміну «цифрова трансформація» та є проявом глобальної цифрової революції [6, с. 19].

Діджиталізація визначається як процес, що включає в себе цифрову трансформацію, автоматизацію та проявляється у вигляді зміни в процедурах, врегульованих законодавством та пов'язаних з переходом від процесів у паперовій формі до прямих он-лайн процедур, які потребують безпосередньої участі посередника чи компетентного органу, використовуючи мережу Інтернет [1, с. 3–7].

Професійна діяльність адвоката пов'язана з отриманням, обробкою, зберіганням та передачею інформації різного роду, яку умовно можна поділити на інформацію правового (використання адвокатом усіх наявних у його розпорядженні баз даних правової інформації, що містять актуальні відомості про масив законодавства у сфері його діяльності, використання даних різних державних реєстрів, формування професійно грамотних запитів до органів влади та інші – запорука успіху адвокатської діяльності) та неправового (інформація, яку він отримує від клієнтів, свідків та інших учасників відповідного процесу) характеру [4, с. 132].

В даний час текстові документи на папері вже, як правило, не створюються, для цього, у тому числі й у адвокатській діяльності, застосовують відповідні комп'ютерні редактори. Крім того, для передачі інформації та розмов все частіше, крім телефонів, використовується мережа Інтернет та її сервіси: електронна пошта, соціальні мережі, месенджери. Пошук нормативної правової інформації більшість фахівців у галузі юриспруденції здійснює не в паперових, а в електронних виданнях.

Автоматизовані інформаційні системи та робочі місця, комп'ютерні бази та банки даних забезпечують не лише ефективну обробку та зберігання отриманої адвокатом інформації, а й можливість швидкого пошуку необхідних фактів. А системи, засновані на технологіях штучного інтелекту, дозволяють, крім того, виконувати аналіз даних, що полегшує прийняття правильних та якісних рішень.

В процесуальній діяльності, здійснюючи захист чи представництво інтересів свого клієнта, адвокат має справу з автоматизованою системою документообігу суду (відповідно до Закону України від 29.06.2023 № 3200-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» з початком функціонування системи адвокати в обов'язковому порядку повинні будуть зареєструвати офіційні електронні адреси в ній) [8], а також використовує функції автоматизованої системи виконавчого провадження та комплексної інформаційно-аналітичної системи (KІАС) та довідково-інформаційної платформи правових консультацій «WikiLegalAid» для забезпечення організації надання безоплатної правової допомоги [9].

В умовах воєнних дій на території України постає низка проблем у діяльності адвоката, у тому числі: 1) неможливість оффлайн зустрічей із клієнтами; 2) паперовий документообіг засобами поштового зв'язку; 3) необхідність оперативного формування електронних доказів з метою фіксації злочинів (правопорушень) та підтвердження понесеної майнової шкоди, завданої юридичним, фізичним особам. Проблема неможливості проведення оффлайн зустрічей із клієнтами була вирішена ще за часів початку пандемії Covid-19 за допомоги таких веб-сервісів як Go To Meeting, Zoom, Skype, Slack, Google-продуктів, різних видів месенджерів, тобто інструментів, які раніше використовувались більшою мірою для особистого спілкування або у інших сферах. Досвід карантинних обмежень сприяв зміні підходів до організації робочих процесів, переосмисленню можливостей та потенціалу застосування дистанційної форми роботи [2, с. 39].

При цьому, як слушно зауважує С. Демченко, слід звернути увагу на проблеми конфіденційності такого спілкування. Збереження конфіденційності інформації, яка становить адвокатську таємницю, є обов'язком адвоката перед клієнтами, яких вона стосується, однак наразі адвокат не може гарантувати конфіденційність спілкування за допомоги будь-якого веб-сервісу [2, с. 39].

Тобто, застосовуючи різні інноваційні розробки, адвокату необхідно пам'ятати про належну обачність. Порушення при використанні інформаційно-телекомунікаційної мережі Інтернет, включаючи недотримання вимог захисту інформації від небажаного розголошення, втрати або несанкціонованого доступу, можуть призвести до серйозних репутаційних наслідків для адвокатів.

Запуск процесу діджиталізації адвокатської діяльності (спеціальних програм, консультаційних послуг та інноваційних сервісів для членів НААУ) передбачено Стратегією розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки. Такий процес полягає у: посиленні управління інформаційними системами для більшої залученості адвокатів у наданні послуг «електронного правосуддя», участі у розробці Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи ЄСІТС шляхом надання пропозицій, у тому числі отриманих від адвокатів, технічному втіленню та запровадженню всіх необхідних функціоналів; розширенні можливостей доступу до державних реєстрів та баз даних при здійсненні адвокатської діяльності; створенні он-лайн бібліотеки сучасної юридичної літератури та можливості її замовлення через «особистий кабінет» адвоката на офіційному веб-сайті НААУ [12].

Поряд із поняттям діджиталізації у юридичну практику все активніше входить і поняття Legal Tech (від англ. Legal Technology – інформаційні технології в юридичній діяльності).

Як зазначають М. Дубняк та В. Соловйова, на часі є становлення Legal Tech, тобто впровадження інноваційних технологій та програмного забезпечення для оптимізації та покращення юридичних послуг [3, с. 52].

Legal tech – галузь поєднання юридичної практики та цифрових технологій, головним чином шляхом створення і розвитку комп'ютерних програм у широкому сенсі (офлайнові та онлайн-ві застосунки, чатботи, скрипти, пошукові системи і багато чого іншого) з метою підвищення ефективності, швидкості, якості, зручності та економності вирішення тих чи інших юридичних завдань [13]. Таке поєднання права і технологій досягається більшою мірою за рахунок *інтелектуальної автоматизації* тих дій, які треба здійснювати живій людині. Прикладами юридичних завдань, про автоматизацію яких тією чи іншою мірою можна вести мову, можуть бути: внесення реквізитів у готові документи (договори, довідки, акти прийому-передачі тощо), заповнення стандартизованих документів; надання юридичних консультацій з певного питання чи кола питань у форматі діалогу з чат-ботом, а також у вигляді готового документа; допомога в оскарженні дій/бездіяльності органів публічної адміністрації (наприклад, незаконно накладених штрафів); підготовка позовних заяв за заданими даними / вказаними обставинами, а також додаткових документів (наприклад, клопотання про забезпечення позову) тощо [13].

Використання Legal Tech спрямоване на підвищення ефективності юридичної діяльності, автоматизацію рутинних процесів, покращення доступу до правових послуг. Подальший розвиток Legal Tech в Україні сприятиме трансформації юридичної галузі відповідно до вимог цифрової епохи, посилить верховенство права та транспарентність державних органів, залучить громадян до управління державою. Впровадження юридичних технологій відкриває нові можливості для вдосконалення правничої практики, автоматизації процесів, покращення якості та доступності правових послуг [5, с. 98–102].

Інформаційні технології докорінно урізноманітнили методи роботи юридичних фірм забезпечивши різні способи вирішення завдань. Такі можливості як віртуальний офіс, цифровий підпис, Хмарні послуги вже не викликають подиву. Втім, якщо світовий ринок Legal Tech розвивається значними темпами, в Україні потенціал цих потужностей використовується поволи [3, с. 52-53].

На думку В. Очеретяного, зміни повільно проникали в українську юридичну індустрію, але за останні роки на ринку з'явилося чимало проектів legal tech [7, с. 233-234]. Серед прикладів, які наводить цитований автор, на наш погляд, варто виділити наступні:

- LegalAlarm - за допомогою цієї програми можна знайти адвоката, якщо користувачеві терміново потрібна юридична допомога;
- OblavaBot - це Telegram-бот, який допоможе здійснити швидкий та якісний пошук кримінального адвоката на слідчу дію. Сервіс надає можливість зручно та швидко повідомити про здійснення слідчої дії, участь адвоката у якій найчастіше є необхідною. Система сервісу у вигляді агрегатора дає змогу підібрати адвоката з переліку адвокатів відповідно до спеціалізації та/або територіального положення;
- Онлайн - ресурс «Суд на долоні» буде корисний при роботі з Єдиним державним реєстром судових рішень.
- Dom Jurista Analytics прогнозує результати розгляду справи в суді, ґрунтуючись на індивідуальному аналізі ситуації. Користувачі отримують незалежний висновок [7, с. 233-234].

Висновки. Отже, адвокатура, виступаючи одним із найважливіших інститутів громадянського суспільства, створена з метою забезпечення громадянам конституційного права на отримання

кваліфікованої правничої допомоги, здійснює важливі соціальні функції, виступаючи сполучною ланкою між державою та громадянами у вирішенні найбільш гострих та злободенних питань останніх.

Завдяки цифровим технологіям професійна діяльність адвоката набуває іншої форми, що дозволяє виробити нові механізми для її більш якісної реалізації. Діджиталізація сприяє підвищенню комфортності та доступності послуг для людей, які звертаються до адвокатів за правничою допомогою, суттєво позначається на підвищенні рівня взаємин адвоката та його довірителя, комунікації адвоката з адвокатською спільнотою, державними органами та посадовими особами, взаємодії із судовою системою, підвищує доступність до необхідної інформації, дозволяють гнучко підходити до питань документації та дистанційного консультування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманова Н.В., Смирнов М.Д. Діджиталізація державно-правової сфери в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 3–7.
2. Демченко С. Інформаційні технології у професійній діяльності адвоката в умовах сучасної України. *Law. State. Technology*. 2023. № 4. С. 37–42
3. Дубняк М.В., Соловйова В.С. Цифрова інформація юридичних послуг. *Інформація і право*. № 2(41)/2022. С. 52–57
4. Заборовський В.В. Інформаційні технології та інформаційна безпека адвокатської діяльності. *Юридичний вісник ДГУ*. 2021. № 1. Т. 37. С. 131–139
5. Колесніков А.П. Legal Tech в Україні в умовах глобальної діджиталізації. *Наукові записки. Серія : Право*. 2024. № 16. С. 98–102.
6. Манько Д.Г. Діджиталізація правового регулювання: технологічні алгоритми й електронні документи. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 1 (67) том 1. С. 18–23.
7. Очеретяний В.В. Перспективи розвитку Legal Tech та їх вплив на професію юриста. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Вінниця, 18 квіт. 2018 р. Т. 1. Вінниця : ВНИІЕ ТНЕУ, 2018. С. 233–234.*
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 N 3200-IX URL: Про внесення змін до деяких ... | від 29.06.2023 № 3200-IX (rada.gov.ua).
9. Про затвердження Порядку надання безоплатної правової допомоги працівниками місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги: наказ Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України від 28 січня 2019 року № 2. URL: Про затвердження Порядку надання безоплатної правової допомоги працівниками місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги | LIGA:ZAKON (ligazakon.net).
10. Ракитянська К.К. Інформаційні технології як запорука інноваційного розвитку адвокатської діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15). С. 111–115.
11. Святоцька В.О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. 12.00.10 . Харків. 2021. 42 с.
12. Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки (затверджена рішенням No 38 НААУ 02.07.2021 р.) URL: Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021 - 2025 роки | LIGA:ZAKON (ligazakon.net).
13. Як влаштований legal tech. URL: Структура лігалтеку. URL: legaltech.org.ua.